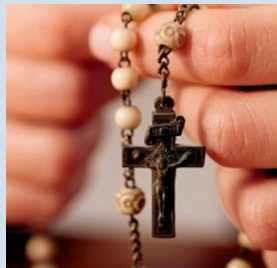

OMDAT LIEFDE NIET STOPT NA DE DOOD

Rouw is liefde die zijn adres is kwijtgeraakt

RIET FIDDELAERS-JASPERS

Als er één levenservaring is waarbij we nood hebben aan rituelen dan is het wel bij het verlies van een dierbare. Tot enkele decennia geleden was hieraan geen gebrek. In de turbulentie van vernieuwingsdrift in de kerk werd het kind echter met het badwater weggegooid. We raakten daarmee eeuwenoude rituelen kwijt en merkten al snel dat we hiermee iets essentieels waren verloren.

Het rozenhoedje bidden

de absoute, het afscheid bij het graf, daarna de traditionele koffietafel en de zeswekendienst: ze markeerden de overgang van leven naar dood, van aanwezigheid naar gemis. En elk jaar op 2 november, met Allerzielen, stonden de overleden dierbaren weer in het licht: het graf werd extra schoongemaakt, er kwamen verse chrysanten op en er werd gebeden voor de zielen die zich nog in het vagevuur bevonden. Door aflaten te verwerven kon men bewerkstelligen dat deze zielen alsnog gezuiverd werden en uit het vagevuur de hemel mochten betreden. Maar we

Rituelen bij afscheid

Bij het verlies van een dierbare werd ten diepste voelbaar hoe je als nabestaande was opgenomen in een gemeenschap. Buren en kerkgemeenschap wisten wat hen te doen stond. Aanzeggen, afleggen, het rozenhoedje bidden, waken bij de overledene, avondwake, de requiemviering,

raakten deze rituelen langzaam maar zeker kwijt en kwamen in een soort vacuüm terecht.

*Keer terug,
keer terug, wat of wie je ook bent, keer terug.*

Rumi

Zo langzamerhand kwam het besef dat we terug moeten keren naar een eigentijdse vorm van de waardevolle oude rituelen. Zo kreeg Allerzielen meer de functie van een herdenkingsdag, een dag waarop we stilstaan bij degenen die we zo missen. Het feest van Allerzielen is passend bij de tijd van het jaar: de herfst, het vallen van de bladeren, de dagen die korten, de intredende kou; het bevordert het denken over vergankelijkheid, de zekerheid dat de dood niet alleen geldt voor degenen die we zijn kwijtgeraakt maar voor iedereen, inclusief onszelf.

Er ontstaan nieuwe, aangepaste rituelen met namen als Allerzielen Alom of Allerzielen Allicht. De begraafplaatsen worden in de avond verlicht, er speelt muziek, er worden wensballonnen opgelaten en families wandelen tussen de graven door naar hun dierbaren. Een afgeleide hiervan is Wereldlichtjesdag op de tweede zondag van december, waarbij wereldwijd mensen om 19.00 uur een lichtje ontsteken om overleden kinderen te gedenken.

Wereldlichtjesdag Nijmegen

FOTO: SIETSKA DE WAARD

*Omdat er liefde is,
bestaat er geen voorbij.
In alle eeuwigheid ben jij.*

Toon Hermans

Verbondenheid en rouw

We zijn verbonden met de mensen om ons heen, met onze ouders, broers en zussen, onze kinderen, vrienden, medebroeders en -zusters, onze collega's. De prijs van deze verbondenheid is de pijn die we voelen als we afscheid moeten nemen. Rouw is de keerzijde van liefde. Rouwen is rechtstreeks verbonden met liefde, zelfs als die liefde niet altijd voelbaar was in het leven of vertroebeld werd door ruzies en conflicten. Misschien is rouwen juist dan zeer verwarrend en soms zelfs onbegrijpelijk. Het gaat over verlangen, het verlangen naar verbondenheid. Dat verlangen kunnen we door allerlei omstandigheden diep wegstoppen en doen alsof het er niet is, omdat het te pijnlijk is om het te ervaren. Maar over liefde kom je niet heen, ook niet door de dood.

Na een ingrijpend verlies kunnen we onszelf soms dolend aantreffen, met onze ziel onder de arm, zoekend naar die vroegere 'ik', zoekend naar een antwoord. Vele rouwenden moeten leren leven met het feit dat er geen antwoord is op de waarom-vraag. Zoals een van de nabestaanden van de MH17-ramp het verwoordde bij de herdenking na een jaar: "Hoop en verdriet is volhouden. Je keel uit je lijf schreeuwen, vragen om een antwoord waarvan ik weet dat ik het mezelf zal moeten geven (...) met mijn nu nog onverteerbare gemis."

*Zet je maar neer,
word maar stil.
Zwijg maar mee.*

*Er zijn geen woorden
die verzachten.
Er is niets vrooms
om de wonden te zalven.
Er is nu duisternis.*
Marinus van den Berg

Wereldlichtjesdag Nijmegen
FOTO: SIETSKE DE WAARD

Rouwen is proberen te verteren wat vaak onverteerbaar is, wat niet te 'verwerken' is. Het zou impliceren dat het ooit helemaal over gaat en de wond niet meer zichtbaar is. Maar afval verwerk je, een verlies niet. Langzaam, vaak zeer langzaam kun je het onomkeerbare in de ogen zien en het zo verweven met je leven. Een hoofdstuk in je levensboek

dat je er misschien niet in had willen hebben, maar dat onlosmakelijk bij jouw levensverhaal hoort. De een doet dat door er veel over te praten, de ander fietst zijn ellende eruit, de volgende zoekt verlossing in de grootsheid van de natuur en weer een ander zoekt het bij God. We hebben allemaal onze eigen manier om betekenis te geven aan de verliezen in ons leven en meestal is de ene manier niet beter dan de andere. We zoeken een balans tussen ermee bezig zijn en afleiding zoeken van ons verlies. Tussen die polen dwalen en slingeren we heen en weer, de een wat vaker bij het verlies, de ander wat meer richting afleiding.

Rouw is liefde die zijn adres is kwijtgeraakt.

Jean Jacques Suurmond

Zo lopen we verder in ons leven over de breuklijnen die onvermijdelijk met ons verbonden zijn. Ze maken ons tot wie we zijn: een mens met wonden in het hart die niet perfect geheeld zijn, de rafelrandjes zichtbaar. Het zijn de tekenen dat we liefhebben en lief hebben gehad.

*Het duister wordt licht
door het onder ogen
te zien.*

*Het harde wordt zacht
door 't te aanvaarden.*

Marinus van den Berg

RIËT FIDDELAERS-JASPERS is rouw- en verliesdeskundige en auteur van vele boeken over rouw.

Literatuur

Berg, Marinus van (2007-6). Geen zachte, vrome woorden. Uit: Woorden in de stilte. Teksten bij afscheid. Kampen.
Fiddelaers-Jaspers, R. (2015-4). Met mijn ziel onder de arm. Tussen welkom heten en afscheid nemen. Heeze: In de Wolken.
Fiddelaers-Jaspers, R. & Noten, S. (2015-2). Herbergen van verlies. Thuiskomen in het Land van Rouw. Heeze: In de Wolken.